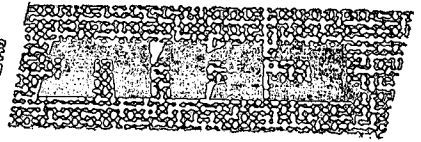

תורת הכוח

חינוך או כינון בצה"ל

„תרגולת-נפש“ ומשחק-קרבי

סגן משה אידלשטיין

כל יסוד מיסודות אלה, יש לו השלכה מציאותית. אותה יש לחקור ולגבש — עד הינצר שיטת אימון בדוקה. ודאי שחיפושי דרך לגיבושה והפעלתה של שיטה זו יחייבו להקים בצה"ל ענף מיוחד למחקר ה„מהות הלוחמת“ ו„חקר האדם“, וכן הקצאת מחנות-אימון מיוחדים, בהם יהיו מסלולי-אימון, דוגמת „מסלולי הקרב“, אותם יעברו בתמידות אנשי צה"ל לצורך טיפוח לחמתם וחישולם, תוך יצירת יחסי גומלין בין יחיד ו„מסגרת“.

לכך ודאי יהיה צורך להכין „כוננים“ מתאימים, עזרי-אימון ועוד, אלא שברשימה זו אוכל לעמדת על גישת-היסוד בלבד. הנה כי כן שבים אנו וניצבים בפני אותן השאלות: האם יש להסתפק ביסודותיו של האימון הנהוג כיום, המבוסס על האימון המוטורי-טכני? האם מספיקה המגמה לקידום סוג אימון זה כפי שמשגיגה זאת מה"ד במיטב ומירב ההצלחה — מתוך ראייה כי בו בלבד יסודות הנצחון?

איך התבטא בפני קצין ולוחם טוב: „עוד, נגלה“ ועוד, נגלה“ — זהו! השאר — שטויות!

אני משיב על כך בשלילה. עלינו לזכור שחישולה של נפש האדם ותרגולו לביצוע משימות קרב נעשים בשני משטחים. והנה האימון הטכני-מוטורי מטפח גורם אחד בלבד מגורמי ה„מהות הלוחמת“; ובכך לוקה תפקידו העיקרי — „כינון“ החיילים וטיפוח לחמתם. „לוחמות“ („פייטריות“) היא כוחו של הבודד במצבי-קרב. הוא לחם או באויב — אך גם בעצמו ובפחדיו, תוך מאבק נפשי-פנימי. הצלחתו לגבור על פחדיו במהירות מכסימלית ולהתמיד ב„אומץ“ — היא המביאה להיותו „פייטר“. מכאן — שהשתבצותו היעילה במסגרתו, ויכולתה של זו להשתמש במלוא כושרו האישי והעצמאי להשגת מטרות-הלחימה שלה, חייבים להיות תוצאות ההדרכה והכינון הצבאיים כאחת. כיום, נעזב ה„בודד“ תכופות לנפשו. המפקד רדוף מעמסת משימותיו אינו מתפנה ל„חנך“ או ל„כונן“ את חייליו על דרך טיפוח ה„אני הלוחם“ ומשום כך ניוקה ה„מסגרת“. אין המפקד עומד על טיבם האמתי של יחידותיו ואנשיו, כי חסרים האיש והשירות שיעזרו לו לגלות את דמותם ולעצבה. הכונן — האיש שיעמוד לצדו בהגשמת פעולות אלה — יהא אחראי מצדו להקניית „האימון הנפשי“ — שעיקרו הוא חיסון נפשי, הכרת „התחושה הנסיביתית“ (הסיטואציה), כושר-ההסתגלות והתושיה ברגעי המבחן, בצבאות רבים מופעלת שיטה המתבססת על „תרגולות קרב“, בהן ה„רפלקס-המתונה“ הנו הכוח המניע. יש לקבל כעובדה את הצלחתה של שיטה זו

ברשימה הראשונה (ב„מערכות“ קמ"ב) הוצר גה שאלת היחס בין האימון הטכני-מוטורי — דהיינו, ה„הדרכה“ — לבין נסיונות טיפוח הכוננות הנפשית-האמוצינולית, הקרויה כיום בצה"ל „כינון“. הצעתי לכנות פעולה שניה זו „כינון“ ולא „חינוך“ — שהרי בגיל-צבא אין כבר מחנכים! המצב הנשאף מכל יחיד ומסגרת בצה"ל הוא „כוננות“ (כשם שהוא נדרש מכל העם) — ולכן יש למצוא שיטת „כינון“, אשר תדרוך את נפש הלוחם

כאותו קפיץ סמוי, המכונן למילוי יעדו הקרבי. בין היתר טיפלנו בכמה בעיות שניסו להבהיר שתי שאלות עקרוניות: א. ממה מורכבת תחושת-הקרב של יחיד ו„מסגרת“? ב. ממה ישאבו אומץ להתגבר על הפחד; או במלים אחרות: ה„מהות הלוחמת“ — מהי?

בסיכום הצעתי להקים ענף לחקר ה„מהות הלוחמת“, בהמשך להצעה, אשתדל לנתח מבחינה מעשית שרשיהן של תופעות, ולהצביע על כמה אפשרויות משוערות, שבעזרתן אפשר יהיה, אולי, ליצור שיטת-אימון, מערכת-מתקנים ושגרת-פעולה שיאפשרו את ה„כינון“, אך תחילה נטפל בענין שהוא יסוד-מוסד לכל שייאמר: הענף למחקר ה„מהות הלוחמת“, גילומו ודרכי פעולתו.

ענף זה צריך לפעול לחישוב המישה יסודות (שיפורטו להלן) המהויים, לדעת הת"מ את הבסיס לחזיון האומץ ולרוחה של „המהות הלוחמת“ וממילא גם לאיכותו של צה"ל:

תודעת יעד — תחושה נפשית, המבוססת על יצרה-הקיום, ה„חוש הקיבוצי“ מזה וגאות-היחיד מזה, מנאמנות ל„מסגרת“ ומתשוקת ריבונות כמטרה נכספת.

חברותא — ההזדקקות לחבר שישמש לך „הד“ (כאותו נוהג אמריקני הידוע בשם שיטת „ידידי-נפש“ — „buddy system“) להיחלצות מהבדירות ולאחזות היחידה המתגברת על-ידי מעש משותף, ומוצאת ביטויה הממשי בשדה-הקרב.

נכונות — תגובה נפשית אישית של ה„אני“, הנובעת מתור דעת-יעוד ומתחושת-חברותא, המתבטאת בנטיה לשלמות (במקרה זה — ביצוע מושלם ועקבי של משימות).

צייתנות — נכונות מודעת להיות בתוך החברותא, אמונה במפקד (שעתים היא המגשרת בין הפחד האנושי לבין החובה).

הזדהות אינסטינקטיבית עם מטרות ה„מסגרת“. אחריות — דחף, המכיר בהצלחת משימות החברותא כבאיני טרס עליון, המבוסס על זיקה אישית, יזמה ונאמנות.

בשטחים מסוימים. אולם התרגולת אינה מבוססת על התפ-
עול המוטורי המידי כפי שנהוג לחשוב, אלא על היכולת
להגיב בצורה מוטורית כתוצאה מדחף אמוציונלי; הוה
אומר — הנפש המכוונת היא יסוד התרגולת ובה יש לטפח
מניעים לאומיים-אנושיים, מחד גיסא, והרגלי התחשלות-קרביה,
מאידך גיסא. יחד עם זאת עלינו לזכור כי התרגולת מטמיעה
בתודעת הלוחם, "תבנית-תגובה" מוגדרת ביותר; אך הקרב
לעולם אינו צירוף של מספר תבניות מוגבלות, והתפתחויותיו
רבות-ההתפוכות מחייבות פעילות נפשית נרחבה ומשוכללת
יותר מאשר פעולת-רפלקסים בלבד. במסיבות העזות והמאיי-
מות של הקרב — לא יספיקו הרפלקסים שטופחו; כאן
תידרש גם הנפש המכוונת.

אותו ענף ל"מחקר המהות הלוחמת" ו"חקר האדם" יבקש
תשובה על כך. היכולת המופלאה של ה"אני" האישי להפוך
ל"אני לוחם" — לעמוד במצבי-האימה ולהבינם, להתגבר
עליהם ולהיות צמוד למשימתו האישית ולמטרת יחידתו-מס-
גרתו" — אותה יש לחקור, לפתח ולהביא לכלל שכלול ויער-
לות. בחינה מדוקדקת של הבעיה — היא העשויה לגרום
לשינוי במושג ה"חינוך" ובמעשהו ולקבלת עקרון ה"כינון";
ולכן ודאי — גם למהפכה מסוימת בשיטות האימון וההדרכה,
באורח חיי היחידות ובדרבון שאיפתן "ללכת בגדולות".

שיהיה איכפת להם...

ה"חברה", ה"מסגרת", ה"יחידה" מצליחות להגיע למלוא כושר
רן כשכל "אני" מזדהה עמן. היכן הוא יסודה של תופעת
הזדהות הפרט עם יחידתו ועם צבאו? דומה כי שורשה
מצוי אישם בתחום-התחושה שמרכזו היא ההרגשה — כן,
איכפת לי. כדי ללבות הרגשה זו, מופעלים בצה"ל ענפי
ההסברה, ההשכלה וההווי. לדעתי, המחלקה שתטפח את ענין
הכינון (באם יתקבלו מושג ושם אלה) צריכה להיות בנויה
על חמישה ענפים כשההסברה, ההשכלה, התעמולה, הגירוי-
הקרבי, ההתסה-הלאומית והבידור יהיו בה מכשירים לביצוע:

● ענף "תודעת יעוד" — שיטפל בהזדהות של ה"אני"
עם תחושת הכלל הריבונית, השורשיות הלאומית, הכרת עברנו
ותביעות עתידנו;

● ענף "חברותא" — שיטפל בטיפוח הצורות השונות למעש
משותף, שכונתו לשבור את קפאון הבידיות של הפרט, לגבש
את ה"יחד";

● ענף "נכונות" — שיטפל ב"תרגול הנפש" של החייל-
הפרט, בכדי לנטוע בה שאיפה לביצוע מושלם ולהעזה של
כל "אני" כשלעצמו — ושל ה"חברותא" המלוכדת, התוקפנית
והדבקה במטרתה;

● ענף "צייתנות" — לטיפוח הרגלי קבלת המרות והמש-
מעת — והציות הנובע מכך, והמודא את הפעולה ההכרחית;

● ענף "אחריות" — שיטפח את הזיקה-האישית, היומה
והנאמנות, ויגבש גילויי בגרות-אמוציונלית.

★

הקרב הוא כידוע המבחן הגדול. וחשוב שצה"ל באמצעות
הכונן יוכל להכין לקראתו את הרקע הנפשי של הלוחמים.

להשרות עליהם תחושת התעלות ונוקשות ולשאוב את יכולת
ההתעלות והתקיפות שלהם ממקורותיהם של חרדה וגאווה,
צער וסיפוק, כעס ותוקפנות, הכרת-האמת וציווי-מוסר. גור-
מים אלה ניתנים לתרגול על-ידי סדרת פעולות רצופה שיש
להכשיר ולגבש באמצעות אותם מתקני-אימון ל"מהות-הלוח-
חמת" ול"פעולת-צותא ולחישול" אשר יש להקים, במסגרת
הפעלת השיטה החדשה.

כאחד האמצעים להשגת מכלול-התחושות, ו"תרגול הנפש"
הדרושים, סבורני כי צריך ואפשרי לשנות את היחס בין
הזמן המוקדש לאימון הטכני-מוטורי וזה הניתן לאימון האמוצי-
יונלי (תוך שימוש באינסטינקטים של תחרות ומשחק). דהיי-
נו: להקציב לאימוני ה"כינון" זמן רב יותר; וכמובן —
אמצעים. התלכדותה של חבורת ה"יחד" קשורה גם ביכולתנו
לגרות בה את "חושי המשחק" וה"צוותא". ומכיון שנחוצ
לכונן את ה"אני" לפעולות שתתבצע במסיבות הדומות
ככל-האפשר למסיבות הקרב, מחובתנו למצוא שיטת-כינון"
אמוציונלית שתשלים את האימון הטכני בציווי-מוסר וכן
תעניק ללוחם את היכולת לראות את המציאות נכוחה ולהת-
מצא בה, להבדיל בין הנדמה לבין הקיים והאמתי ולהחליץ
מאבדן עשתונות לפעולה תוקפנית במהירות מכסימלית. כדברי
אותה מימרה שנישאה לפני ההולכים אשר, "היה איכפת
להם":

"תן לנו את השכל לראות, את האומץ לרצות ואת הכוח
לבצע".

המשחק - טבע האדם הוא; והמשחק-הקרבי - הכרח!

מכיון שדנים אנו בחיפוש דרך לדרבון מקורות בעומק-נפשו
של ה"יחיד", וגיבושה של מסגרת ה"יחד", שומה עלינו לכוון
דעתנו לאחד מן היסודות המכניסים אותנו לתוך תחומים אלה
פנימה. הכונה היא לתכונה האנושית האומרת, המשחק —
טבע האדם הוא".

אם נמצה את מלוא האפשרויות הגלומות
בתכונה זו — יעזור הדבר הרבה לעצב את
הטירון כלוחם ולרענן תכונה זו באיש
המילואים. בעצם, מן הראוי יהיה להפוך
את האימון, בחלקו, לסדרת ימי "צופיות",
בהם יופעלו, במודגש ובפעלתנות-יתר, כמה
מהיסודות הרגשיים והמעשיים שבתחום זה,
ואשר העיקריים שבהם: יכולת התרשמות,
אהבת אמת ויושר, אומץ (יסוד ה"רגשיות"),

וכן ראייה מפוכחת, כוח-רצון, חריצות, התרכוז בעיקר
(יסוד ה"מעשיות") — המהוים בסיס להתגברות על "פחד",
ולפעולות "צותא".

רשימה זו של תכונות ונטיות לא נמנתה כאן כדי לטעון
שתקופת-האימון מובטח שתחנך כל אלה; אך אם רק תצליח
להעלות אותן מתוך הנפש ולחשפן — הרי בזה תכונן את
נפש החייל. יש איפוא לשנות את פרקי-הזמן המוקצבים
לאימוני יחידות; ואם מדובר לדוגמה ביחידות-מילואים, הרי
כל תקופת אימונים יש לחלק לארבעה פרקי-זמן, והם:
א. תקופת הכושר הגופני; ב. תקופת "תרגילי-נפש" ו"אימוני-

חושך, בדידות) ועמידה במאמצים פסיים ופסיכיים. במשחקי צותא יתורגלו שיתוף הפעולה, עזרה הדדית, התמדה וכו'.

השתעשעתי כאן בדמיוני והעליתי דרכי אימון ותרגול שור-נים; אין ספק שיש לחקור את כל התחום הזה, לבדוק, לתכנן ולגבש — אך יש לעשות זאת.

יש לתת ללוחמים אפשרות ל"שחק" ואגב כך להתרענן ולהתחשל, לחדד חושים ולתרגל תגובות פשוטות ומרכבות שתפתחנה בהם אומץ, נוקשות וזריזות-קרבת — כדי שפרקיה-שיא באימון, ורגעי הקרב לכשיבואו, לא ישתבשו, לא יתפוררו.

בתהילים י"ח נאמר:

האל המאורני חיל
 וימן תמים דרכיו;
 משנה רגלי באילות
 ועל כמתי ועמרני;
 מלמד ידיו למלחמה
 וגתתו קשת-חושיה ורועתיו;

מוטל עלינו להדגיש את הכוח האזור את הלוחם חיל, את הכוח הנותן תמים דרכו!

צותא"; ג. תקופת תרגול טכני-מוטורי; ד. "תקופת-שיא" (סדרה, תמרון וכו'); ובסיכום: סיום חייתי — כנס, מפקד-כללי וכו'. בהקשר לכך הייתי מציע (ושוב רק להדגמה) להנהיג בכל סיום כזה ציוני-שבח יחידתיים, שיתוף הורים, נשים, בנים וכו', ובעיקר — הענקת "סימולי-ותק" עבור תקופת אימונים (למשל — פס-כסף על שרוול הלוחם).

עיקר הכונה באימון הצבאי — לקרב ככל-האפשר את ה"יחיד" וה"יחד" לסיטואציה הקרב. בקרב יהיה עליו לנצל את כושרו ויכולתו לרסן תופעות מסוימות או לדרבן אחרות, חיוניות. אדגים איפוא כמה מסעיפי התרגול החיוניים, אותם תבצענה יחידות במתקנים ומחנות מיוחדים לכך.

אציון פה כלל עיקרי: כל אימון כזה, בין שהוא מכון ל"יחיד" ובין ל"יחד", צריך להתבצע במתקנים בעלי מולד-לים אחדים; הוא יתבסס על תחרות, הפתעה, החשש מכשלון וכו'. תוך שימוש באפקטים מכניים, אלקטרו-טכניים, פירור-טכניים וכו', כדי להמחיש ולהחיות את אימי הקרב וסערות, את "תהפוכותיו", לעשת את הנפש למטרת ההיחלצות וההתנערות מפחדים.

להלן כמה מסעיפי התרגולת:

בשטח, תרגולת הנפש" יטופחו, בין היתר, ה"רפלקס-המונתה" לגבי אש, מסתור, תנועה וכו'; כן יסוגלו תוקפנות, קשיחות, תושיה, אחריות וכיו"ב.

אימוני "חישול" יעסקו בעיקר בהתגברות על הפחד (אש,

בעקבות רשימה בחוברת קמ"ב

"אש-קרב" ואש ויקורות

ג. א. ג.

ברשימת שוליים זו לא אוכל למנות את כל הגורמים המצויים שבידינו היכולים לשפר את רמת הקליעה ואתיחס לליקויים שמנה רבי-סרן ג. נ. המביאים קליעה בלתי מדויקת. הוא מנה ארבעה — והם: התקנת-משען רעה, התאמת חגור וקסדה בלתי נכונים, ראייה לקויה ופחד מהירי.

בטוחני שרבי-סרן ג. נ. לא יכול היה למנות את כל הליקויים ברשימתו הקצרה, גם ארבעה אלה שמנה — משקלם היחסי בתוך שלל גורמי הקליעה אינו שווה. אני הייתי מוסיף לפחות שלושה גורמים, הנראים לי כחשובים מאוד ל"אש-קרב": טיפול טוב בנשק; איפוסו הנכון; אימון במצבי-יריה אחרים נוסף על מצב השכיבה. אני מניח שכל הדברים שהזכרתי נעשו באותו ניסוי בפלוגת הטירונים, אם גם לא הזכר הדבר. כדי להחזיר את הדרך הנכונה באימון "אש-קרב", הייתי מציע מספר "סיסמאות" (כפי שנהוג במלחמה בתאונת דרכים); והנה הצעות אחדות:

- "כל עוד גדוד-מקבץ-יבש" — אל תצוה לפתוח אש";
 - "אם שינית וסטי-הנז — זכור כי גם נפ"מ הוזה";
 - "אם המקבץ מאוד רחב — אל תחיל תרגיל, אש-קרב";
 - "אלוף-קליעה אם לא איפס — כל כדור הוא יפספס";
 - "אם המקבץ מאד רחב — אל תחיל תרגיל, אש-קרב";
- התאמן במצביים".

איני יכול שלא לברך את רבי-סרן ג. נ. על שתקף את בעית "אש הקרב" מצדה הנכון. הניסוי שערכו בפלוגת הטירונים מוכיח פעם נוספת, שהתוצאות הנמוכות המושגות ב"אש-קרב" אינן באשמת הרובה, או המטרה, או כל גורם אחר, אלא נובעות ממשמעת לקויה: רק אם ימלאו המפקדים אחרי כל הוראות מה"ד בנוגע לאימון ב"אש-קרב", ואחרי כל הוראות חיל-ההימוש בנוגע לטיפול בנשק, ועדיין לא ישיגו תוצאות משיבועות רצון — רק אז אפשר יהיה לדון בסיבות נוספות הגורמות לרמה הנמוכה. לחפש גורמים מפריעים לפני כן, הנו ניסיון לגולל את האשמה מעל האשמים האמתיים.